

STUDIU PRACTIC-APLICATIV PRIVIND CARACTERISTICILE FORMĂRII REPREZENTĂRII SOCIALE A PROFESIEI DE OFIȚER

PRACTICAL-APPLICATIVE STUDY ON THE CHARACTERISTICS OF FORMING THE SOCIAL REPRESENTATION OF THE PROFESSION OF OFFICER

Lt.col.drd. Daniel ȘIPOTEANU*

Reprezentarea socială, ca formă de conștiință socială care permite regândirea realității, permite oamenilor să-și formeze o imagine despre orice fapt sau eveniment întâlnit. Informația care ne vine din realitate este prelucrată și reacționăm nu la stimulii obiectivi, ci în funcție de imaginea noastră despre realitate.

O diferență de percepție a armatei, a profesiei de ofițer, a mediului militar în ansamblu dintre personalul militar și societatea civilă există și este normal să existe. Dar această diferență trebuie monitorizată permanent de către instituția militară, deoarece reprezentarea cât mai apropiată de realitate a profesiei de ofițer se află în relație directă cu atractivitatea profesională, cu imaginea instituției în ochii opiniei publice și, nu în ultimă instanță, cu alocațiile bugetare.

Social representation, as a form of social consciousness that allows rethinking reality, allows people to form an image of any fact or event encountered. The information coming from reality is processed even if our reactions are not to the objective stimuli, but according to our picture of reality.

A difference in perception of the Armed Forces, of the profession of officer, of the military environment as a whole, between military personnel and civil society exists and it is normal to exist. Nevertheless, this difference must be continuously monitored by the military institution, as the representation which is closest to the reality of the profession of officer is directly related to professional attractiveness, to the image of the institution in the eyes of the public and, last but not least, to the budgetary allowances.

Cuvinte-cheie: imagine; profesia de ofițer; instituție militară; societate civilă.

Keywords: image; profession of officer; military institution; civil society.

Pentru analizarea influenței contextului social în formarea reprezentării profesiei de ofițer, cu efecte directe asupra recrutării și a selecției (prin creșterea/ diminuarea atractivității profesiei militare pe piața muncii), în perioada iulie-august 2001 am efectuat o cercetare sociologică pe bază de chestionar cu tema *Imaginea profesiei de ofițer în percepția populației orașului Tecuci*.

Am repetat cercetarea sociologică după aproximativ opt ani, în perioada aprilie-mai 2009. În această perioadă, localitatea Tecuci a cunoscut câteva evenimente majore din punct de vedere economic, social și mediatic:

- dintr-o garnizoană puternică, cu un mare număr de unități militare (două brigăzi de artilerie,

dintre care una provine prin transformarea unei brigăzi de rachete operativ-tactice, cu un mare număr de cadre și militari angajați pe bază de contract; o bază aeriană cu două escadrile de elicoptere; o companie de radiolocație în apropierea orașului), prin desființări succesive, s-a ajuns ca în garnizoană să mai existe doar compania de radiolocație. Un mare număr de cadre active, împreună cu familiile au părăsit orașul, iar numărul pensionarilor militari a crescut considerabil, prin pensionarea înainte de termen, în baza Ordonanței Guvernului nr. 7/1998;

- standardul de viață al populației orașului a crescut, în primul rând prin plecarea la muncă în Uniunea Europeană (în special, Italia, Spania, Portugalia, Germania) a unei importante părți a populației tinere (conform unor surse neoficiale, aproximativ 30-35% din populația majoră până în 35 de ani lucrează permanent sau sezonier în aceste țări);

* **Brigada 8 LAROM, Focșani**
e-mail: danasip1967@yahoo.com

- în luna aprilie 2005, un subofițer din Tecuci, sergentul Șonei Narcis, a căzut la datorie în Afganistan, iar la ceremonia oficială de înmormântare a participat un procent important din populația orașului;

- în cursul anului 2004, în special, în presa locală, au apărut numeroase articole negative la adresa armatei, în general, și a unor ofițeri și generali, în special;

- majoritatea cadrelor militare, inclusiv ofițerii, au reușit să obțină un loc de muncă în administrația locală (în orașul Tecuci sau în localitățile limitrofe), instituții publice sau în mediul privat. Din păcate, cei care lucrează în mediul privat au încadrat funcții cu mult sub nivelul lor de pregătire sau experiență (ofițeri de stat major cu gradul de maior în rezervă lucrează ca paznici de noapte sau ca simpli angajați ai marilor magazine);

- legătura dintre populația orașului Tecuci și mediul militar nu a fost ruptă în totalitate, un mare număr de militari din unități dislocate în garnizoanele Focșani și Bârlad, originari din Tecuci, având familiile și locuințele în Tecuci, efectuează zilnic sau săptămânal naveta dinspre/ spre Tecuci.

Evenimentele anilor 2009–2011 au schimbat dramatic atât situația militarilor activi din localitatea Tecuci (în mod similar militarilor activi din toată țara), cât și situația militarilor în rezervă și în retragere, prin intrarea în vigoare și aplicarea următoarelor acte normative:

- *Legea nr. 329 din 05.11.2009 privind reorganizarea unor autorități și instituții publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional, în Cap. IV – Măsuri privind regimul cumulului pensiilor cu veniturile salariale, în scopul reducerii cheltuielilor bugetare, art.17, alin.(1), prevede: Beneficiarii dreptului la pensie aparținând atât sistemului public de pensii.....pot cumula pensia netă cu veniturile astfel realizate, dacă nivelul acesteia nu depășește nivelul câștigului salariat mediu brut...* Această lege a determinat un mare număr de ofițeri în rezervă care dețineau un loc de muncă în administrația locală (în orașul Tecuci sau în localitățile limitrofe) și alte instituții publice (școli, licee, muzee) să renunțe la cumulul pensiei cu salariul, cu influențe dezastruoase atât asupra nivelului de trai al acestora, cât și asupra contactului direct dintre militari (în rezervă) și societatea civilă.

- *Legea nr. 118 din 30.06.2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului*

*bugetar, în art.1, alin.(1), prevede: Quantumul brut al salariilor/ soldelor/ indemnizațiilor lunare de încadrare, inclusiv sporuri, indemnizații și alte drepturi salariale, precum și alte drepturi în lei sau în valută.....se diminuează cu 25%. Această lege a afectat considerabil venitul familiilor militarilor activi (ca și al tuturor persoanelor care activau în instituții finanțate de la buget și nu numai) cu implicații negative asupra prestigiului social al acestora. *Legea nr. 284 din 28.12.2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, lege care de altfel nu a fost aplicată nici un moment, precum și Legea nr. 285 din 28.12.2010 privind salarizarea în anul 2011 a personalului plătit din fonduri publice, lege care prevedea majorarea cu 15% a quantumului brut al salariilor de bază/ soldelor funcției de bază începând cu 1 ianuarie 2011 nu au reușit să refacă decât parțial și în mică măsură acest prestigiu.**

- *Legea nr. 263 din 16.12.2010 privind sistemul unitar de pensii publice, prin modificarea modului de calcul al pensiilor pentru personalul militar, inclusiv recalcularea pensiilor pentru pensionarii militari, a generat tensiuni generate atât de dramele personale ale pensionarilor militari ale căror pensii au fost diminuate, cât și de mediatizarea negativă, în scop electoral, a sistemului anterior de pensii.*

Aceste schimbări m-au determinat să desfășor o altă etapă a cercetării sociologice, în perioada noiembrie 2011– ianuarie 2012, pe baza aceluiași chestionar.

În cadrul cercetării sociologice desfășurată în cele trei etape, am încercat să verific unele ipoteze privind formarea reprezentării profesiei de ofițer:

1. Populația urbană în general are o percepție valorică pozitivă asupra armatei, în general, și profesiei de ofițer, în special.

2. Tineretul are o percepție valorică esențialmente negativă asupra armatei și a profesiei de ofițer, datorită specificului vârstei (judecățile morale sunt acum extremiste, intransigente și fără compromisuri, ceea ce-i face pe adolescenți și tineri să respingă în bloc o realitate/ fenomen/ persoană, pentru un caz singular și izolat care a încălcat perfecțiunea; în plus, atitudinea adolescenților și a tinerilor față de instituțiile statului este prin excelență de natură critică).

3. Creșterea standardului de viață al populației are o influență negativă asupra atractivității profesiei de ofițer.

4. Diminuarea veniturilor personalului din armată, similar tuturor categoriilor de personal bugetar, are o influență negativă asupra atractivității profesiei de ofițer.

5. Contactul cetățenilor cu armata, are influențe pozitive asupra formării imaginii profesiei de ofițer. Acest contact poate fi direct, ca soldat – gradat voluntar, maistru militar și subofițer sau salariat civil, cât și indirect.

6. Mass-media și opinia personalităților publice au o influență deosebită în formarea unei imagini pozitive sau negative a profesiei de ofițer.

Datorită spațiului redus aflat la dispoziție au fost eliminate din lucrare numeroase referiri la alte cercetări sociologice desfășurate pe plan național și internațional, precum și elementele din rezultatele cercetării referitoare la profilul socio-demografic (naționalitatea, sexul, vârsta, ocupația, studiile, starea civilă) al respondenților. Tot din lipsă de spațiu am eliminat din material chestionarul administrat în cursul cercetării.

Concluzii privind presiunile exercitate de contextul social asupra formării reprezentării profesiei de ofițer

Cercetare sociologică cu tema *Imaginea profesiei de ofițer în percepția populației orașului Tecuci*, pe care am desfășurat-o în perioada iulie-august 2001 și am repetat-o succesiv în perioada aprilie-mai 2009, respectiv în perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012, mi-a confirmat unele ipoteze privind formarea reprezentării profesiei de ofițer în percepția opiniei publice.

Cercetarea am desfășurat-o în orașul Tecuci, un oraș cu 43.626 de locuitori, un oraș care într-o perioadă relativ scurtă (11 ani) a cunoscut câteva evenimente majore din punct de vedere economic, social și mediatic. Nu afirm că aceste concluzii reieșite în urma cercetării sunt general valabile pentru toate localitățile României. Pentru aceasta ar fi necesară efectuarea unor studii paralele, de verificare, validare și revalidare a rezultatelor obținute aici. Dar la fel de adevărat este că evenimente majore economice, sociale și de altă natură au avut loc, au loc și vor avea loc în majoritatea localităților, în această perioadă de tranziție; și atunci, poate că, în urma unor alte cercetări sociologice, multe dintre concluziile reieșite aici vor putea fi verificate.

Am încercat să identific dacă tineretul are o percepție valorică esențialmente negativă asupra armatei și a profesiei de ofițer. Această ipoteză nu a fost confirmată în totalitate, dar totuși a reieșit suficient de clar că imaginea actuală a profesiei de ofițer este una medie, în scădere de la an la an.

A doua ipoteză pe care am încercat să o demonstrez a fost ipoteza conform căreia creșterea standardului de viață al populației are o influență negativă asupra atractivității profesiei de ofițer, rezultatele dovedind valabilitatea ei.

De asemenea, am încercat să demonstrez ipoteza conform căreia diminuarea veniturilor personalului activ din armată (similar tuturor categoriilor de personal bugetar) are o influență negativă asupra atractivității profesiei de ofițer. Rezultatele obținute confirmă această ipoteză. Analiza răspunsurilor obținute la întrebarea nr. 5 a relevat faptul că dorința cetățenilor de a deveni ei sau copiii lor ofițeri a cunoscut o scădere dramatică după intrarea în vigoare a *Legii nr. 118 din 30.06.2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar*, în urma aplicării căreia au fost diminuate și veniturile personalului activ din armată cu 25%. De asemenea, în topul primelor trei răspunsuri la întrebarea nr. 6 (*Dacă a-ți fi dorit să ajungeți ofițer, care ar fi fost principalele motive care v-ar fi determinat să alegeți această profesie?*) se regăsesc în această ordine: *siguranța serviciului, salariul și statusul social* în cercetările desfășurate în perioadele iulie-august 2001 și aprilie-mai 2009, respectiv în succesiunea *siguranța serviciului, statusul social și salariul* în perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012, ceea ce demonstrează influența veniturilor în motivarea alegerii profesiei de ofițer.

Am încercat să identific dacă existența unui contact permanent al cetățenilor cu armata are influențe pozitive asupra formării imaginii profesiei de ofițer. Condițiile concrete din orașul Tecuci (existența în localitate a mai multor unități militare, având un mare număr de cadre militare, salariați civili, militari angajați pe bază de contract și militari în termen încorporați pe plan local și apoi desființarea acestora) și rezultatele obținute au confirmat această ipoteză. De altfel, multe lucrări de specialitate confirmă faptul că relația strânsă, altădată, dintre cetățeni și armată a început să piardă din punct de vedere al nivelului cantitativ și,

odată cu creșterea distanței sociale, foarte probabil și în sens calitativ.

În sfârșit, am încercat să evaluez dacă mass-media și opinia personalităților publice au o influență majoră în formarea unei imagini pozitive sau negative a profesiei de ofițer. „Avantajat” de numărul mare de articolele negative la adresa armatei, în general, și a unor ofițeri și generali, în special, apărute majoritar în presa locală dar și în unele cotidiene centrale în anul 2004, o situație mai puțin normală în peisajul publicistic de după 1989, precum și exacerbarea atacurilor mediatic (inclusiv din partea unor importante personalități publice) asupra personalului militar activ și în rezervă în anul 2011, cred că am reușit să demonstrez legătura strânsă dintre caracterul informațiilor publicate în presă și imaginea profesiei de ofițer.

Cercetare sociologică cu tema „Imaginea profesiei de ofițer în percepția populației orașului Tecuci”, pe care am desfășurat-o în perioada iulie-august 2001 și am repetat-o succesiv în perioada aprilie-mai 2009, respectiv în perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012, a confirmat ipoteza că formarea reprezentării profesiei de ofițer este influențată permanent de contextul social, aflat permanent într-o dinamică tot mai accelerată în această perioadă de tranziție.

Am menționat de mai multe ori în cursul lucrării că relația strânsă, altădată, dintre cetățeni și armată a început să piardă din punct de vedere al nivelului cantitativ și, odată cu creșterea distanței sociale, foarte probabil și în sens calitativ și încercam să evaluez dacă această schimbare va influența imaginea armatei sau a profesiei de ofițer. Datele de cercetare au confirmat ipotezele de lucru: această influențare există, iar schimbarea imaginii armatei și a profesiei de ofițer are loc și nu în sensul dorit¹.

Oare conjugarea celor două aspecte (diferență mare între opiniile militarilor și civililor referitoare la imaginea publică a militarului” și „schimbarea în sens negativ a imaginii armatei și a profesiei de ofițer”) poate determina crearea unei falii între armată și societatea românească? Pot să afirm doar că în acest moment, această falie nu există (sau nu este suficient de vizibilă încă). Este atributul factorilor de decizie din armată ca ea să nu apară. Nu trebuie să uităm faptul că imaginea unei instituții, a unei profesii se poate modifica, construi și reconstrui, dacă se dorește cu adevărat acest lucru.

**Cercetare sociologică pe bază de chestionar
cu tema *Imaginea profesiei de ofițer
în percepția populației orașului Tecuci
desfășurată în perioada iulie-august 2001/
aprilie-mai 2009/
noiembrie 2011– ianuarie 2012*
– metodologia cercetării –**

Metode si instrumente

• *Ancheta prin chestionar.* Cercetarea s-a realizat pe un eșantion local. Urmărind realizarea unui studiu exploratoriu, am realizat un eșantion de intenționalitate, deci de tip neprobabilistic.

Grupuri țintă / populația vizată:

• Populația majoră din localitatea Tecuci, precum și elevii din anii terminali de liceu sau școala profesională.

Calendar

• Cercetarea s-a desfășurat în perioada iulie-august 2001 fiind apoi repetată în perioada aprilie-mai 2009, respectiv noiembrie 2011 - ianuarie 2012.

Scopurile cercetării

1. Cunoașterea imaginii publice, la nivelul populației urbane, a profesiei de ofițer;
2. Determinarea influenței factorilor economici, sociali și mediatici în formarea reprezentării profesiei de ofițer;
3. Determinarea posibilităților de combatere a influențelor negative exercitate de contextul social în formarea reprezentării profesiei de ofițer.

Instrumentele cercetării

• *Chestionarul.* Am utilizat ancheta indirectă, în scris. Avantajele acesteia sunt că se înlătură influența perturbatoare a operatorului, se înlătură greșelile de înregistrare și de interpretare ale operatorului, se păstrează anonimatul, lasă subiectului timp de gândire pentru formularea răspunsului.

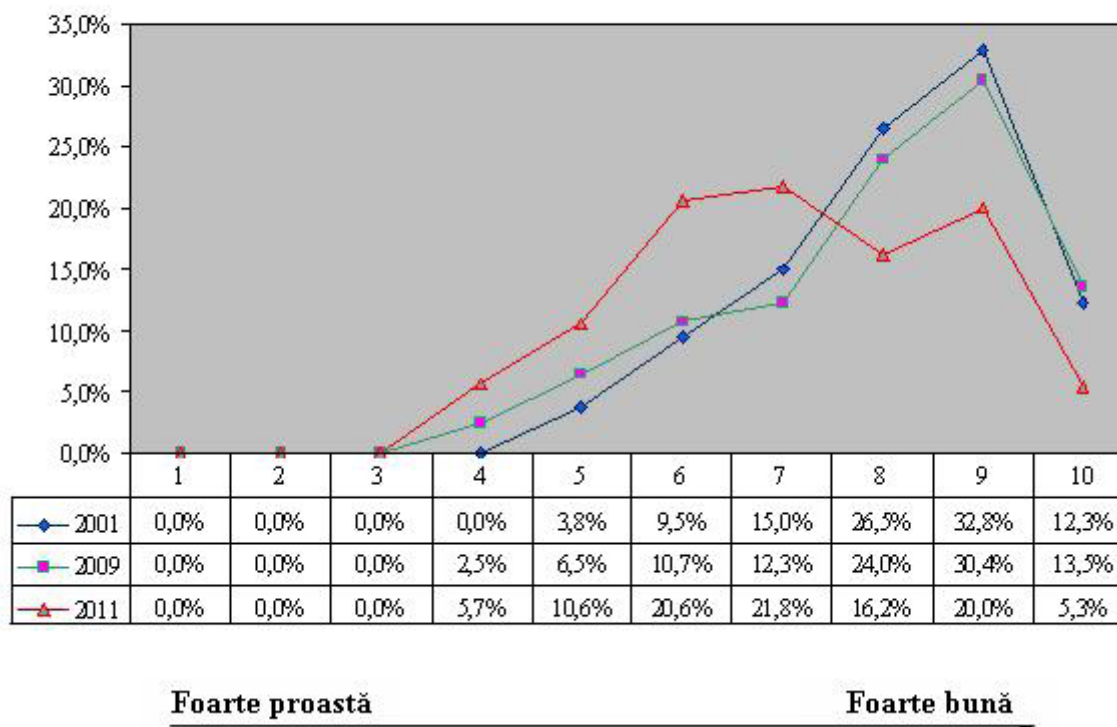
Populația investigată

• Cercetarea sociologică a fost realizată în Tecuci (deci pe un eșantion local), pe un lot de 436 (1% din populația orașului Tecuci în anul 2001) de locuitori majori, precum și elevi din anii terminali de liceu sau școala profesională cu vârsta de cel puțin 16 ani împliniți.

În funcție de aspectele investigate și de ipotezele cercetării, analiza datelor s-a realizat în funcție de următoarele caracteristici: vârsta respondentului în ani împliniți, ocupația, studiile absolvite.

Ce imagine credeți că au ofițerii în opinia publică din țara noastră?

Ce imagine credeți că au ofițerii în opinia publică din țara noastră?

Prezentarea rezultatelor cercetării și interpretarea acestora

Răspunsurile la întrebările 1 (Ce imagine credeți că au ofițerii în opinia publică din țara noastră?) și 2 (Ce imagine credeți că are armata română în opinia publică din țara noastră?) din chestionar confirmă *prima ipoteză* referitoare la faptul că populația urbană în general are o percepție valorică pozitivă asupra armatei și a profesiei de ofițer.

Astfel, la cercetarea din perioada iulie-august 2001, imaginea ofițerului este preponderent pozitivă. Același rezultat este obținut și la cercetările din perioada aprilie-mai 2009, respectiv noiembrie 2011 - ianuarie 2012, dar se observă o tendință descendentă, continuă, foarte abruptă în ultima perioadă.

Pe o scară de la 1 – imagine foarte proastă, la 10 – imagine foarte bună, s-au obținut mediile 8,12% pentru iulie-august 2001, 7,94% pentru perioada aprilie-mai 2009 și 7,14% pentru perioada noiembrie 2011 – ianuarie 2012.

Imaginea armatei în opinia publică este puțin diferită de imaginea publică a ofițerilor, având o medie de încredere mult mai mică, fiind prezentă și tendința descendentă menționată mai sus.

Pe o scară de la 1 – imagine foarte proastă, la 10 – imagine foarte bună, s-au obținut mediile

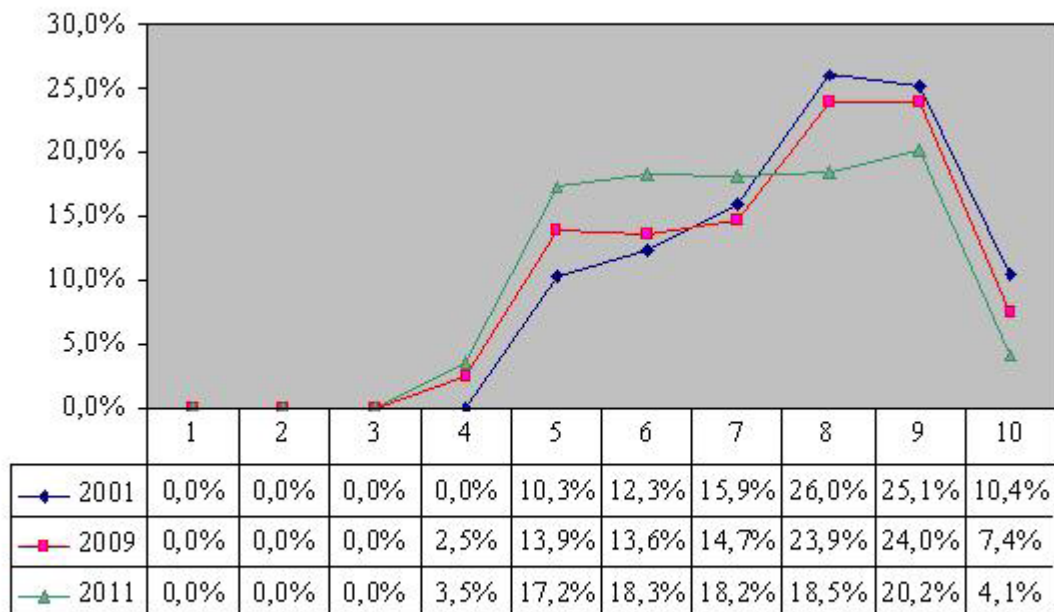
7,75% pentru perioada iulie-august 2001 și 7,44% pentru perioada aprilie-mai 2009 și 7,08% pentru perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012.

Într-o scurtă concluzie la prima ipoteză, punctajele pozitive obținute nu pot ascunde, pe de o parte, prăbușirea continuă pe parcursul a 10 ani a imaginii armatei și a profesiei de ofițer, iar pe de altă parte, în lipsa altor importante evenimente naționale sau locale, singura explicație pentru panta descendentă abruptă a acestei imagini în ultima perioadă este puternica campanie mediatică dusă de importante personalități publice și nu numai împotriva pensionarilor militari în principal, dar cu efecte colaterale importante asupra instituției militare și a imaginii sale. Voi aprofunda acest domeniu în cadrul verificării celei de-a șasea ipoteze.

A doua ipoteză, care se referă la faptul că tineretul are o percepție valorică esențialmente negativă asupra armatei și a profesiei de ofițer, este numai parțial confirmată. Mediile obținute, cu toate că sunt mai mici decât cele obținute pe întreg eșantionul, sunt totuși pozitive. Se observă aceeași tendință descendentă a imaginii armatei și a profesiei de ofițer.

Seleționând numai răspunsurile respondenților cu vârsta până în 30 de ani, obținem următoarele rezultate:

Ce imagine credeți că are armata în opinia publică din țara noastră?

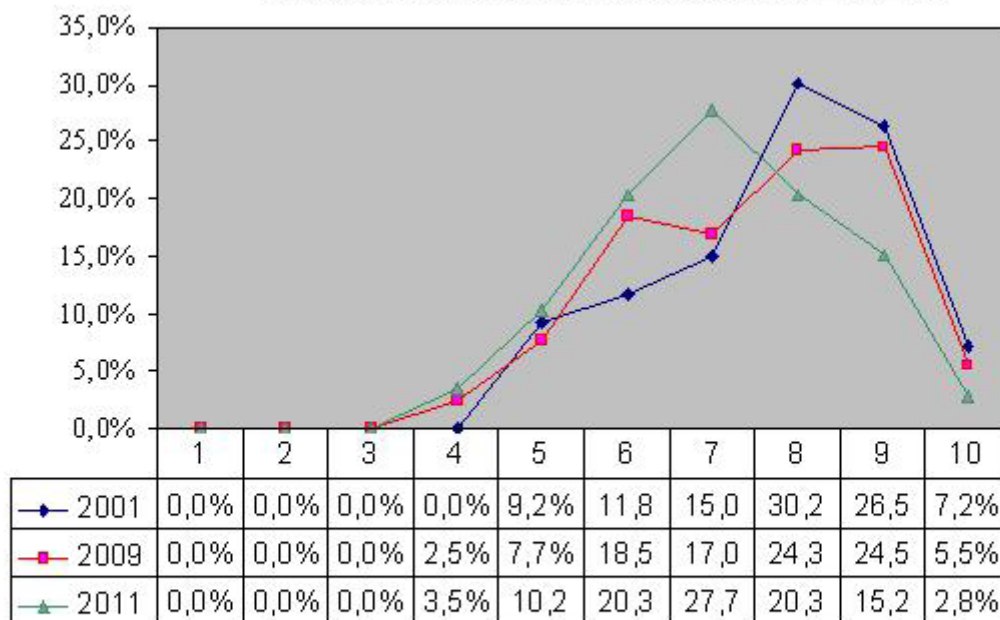

Foarte proastă

Foarte bună

Ce imagine credeți că are armata în opinia publică din țara noastră?

Ce imagine credeți că au ofițerii în opinia publică din țara noastră?

Foarte proastă

Foarte bună

Ce imagine credeți că au ofițerii în opinia publică din țara noastră?

• *imaginea ofițerului în opinia publică*

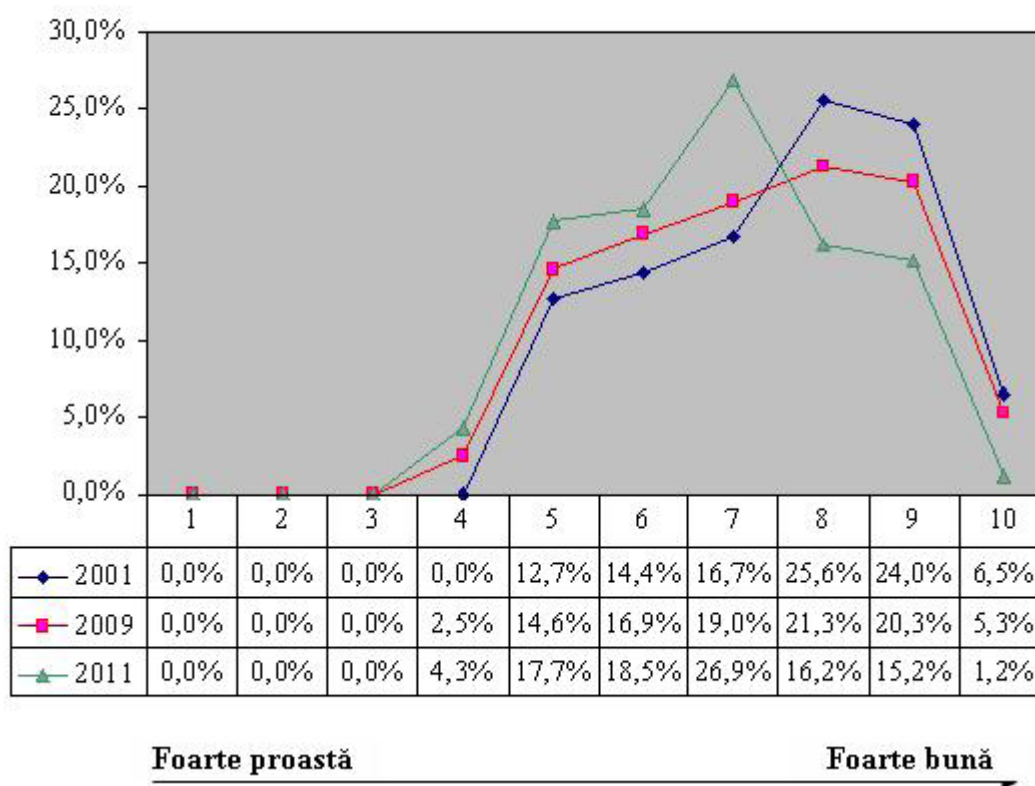
Pe o scară de la 1 – imagine foarte proastă, la 10 – imagine foarte bună, s-au obținut mediile 7,74% pentru perioada iulie-august 2001, 7,48% pentru perioada aprilie-mai 2009 și 7,08% pentru perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012.

• *imaginea armatei în opinia publică*

Pe o scară de la 1 – imagine foarte proastă, la 10 – imagine foarte bună, s-au obținut mediile 7,53% pentru perioada iulie-august 2001, 7,24% pentru perioada aprilie-mai 2009 și 6,83% pentru perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012.

Se poate afirma că 6,83% și 7,08% reprezintă un punctaj bun, reprezintă o imagine bună a armatei și a corpului ofițerilor în societate. Sunt instituții care niciodată nu au reușit să obțină un punctaj echivalent. Totuși o scădere medie de un procent în 10 ani (0,5% în perioada 2009 - 2011), în condițiile când cele mai dese relatări despre instituția militară sunt favorabile și se referă la sacrificiile făcute în teatrele de operații din Irak, Balcani și Afganistan sau la participarea masivă la combaterea efectelor inundațiilor/ marilor căderi de zăpadă, nu este explicabilă decât prin puternica

Ce imagine credeți că are armata în opinia publică din țara noastră?

Ce imagine credeți că are armata în opinia publică din țara noastră?

campanie mediatică menționată anterior, campanie mediatică analizată în cadrul verificării celei de-a șasea ipoteze.

Răspunsurile la *întrebarea nr. 3*, respectiv selectarea dintr-o listă a unui număr de maxim cinci trăsături ce trebuie să caracterizeze un „bun ofițer” al Armatei Române, deși sunt centralizate în tabele, din cauza limitărilor de spațiu, au fost eliminate din prezentul articol.

Pentru cercetarea din perioada aprilie - mai 2009, comparativ cu perioada iulie-august 2001, se observă diferențe semnificative în aprecierea respondenților privind trăsăturile ce trebuie să caracterizeze un „bun ofițer”.

Dacă unele trăsături și-au păstrat ponderea comparativ cu cercetarea precedentă (disciplina, autocontrolul, cultura generală), altele au căpătat o pondere puțin mai mare (toleranța) sau puțin mai mică (responsabilitatea); în privința unora s-au produs mutații semnificative: au căpătat o pondere mult mai mică (capacitatea de conducere – 62% - 43%, capacitatea intelectuală – 59,5% - 36,3%, patriotismul – 51,9% - 39,2%, competența profesională – 48,1% - 39,3%, responsabilitatea – 40,5% - 34,1%, loialitatea față de instituție – 20,3% - 13,1%) sau mult mai mare (curajul – 27,8% - 37,1%, perseverența – 17,7% - 38,6%, rezistența la

efort – 15,2% - 31,8%, spiritul de sacrificiu – 13,9% - 32,6%, sociabilitatea – 10,1%-22,0%, hotărârea – 8,9% - 24,0%, spiritul de cooperare – 7,6% - 24,5%, supunerea față de superiori – 3,8% - 29,9%).

Pentru cercetarea din perioada noiembrie 2011 – ianuarie 2012, se poate observa din nou o tendință de modificare semnificativă a opțiunilor respondenților.

Comparativ cu perioada aprilie-mai 2009, unele trăsături și-au păstrat ponderea (loialitatea, perseverența, autocontrolul), altele au căpătat o pondere puțin mai mare (capacitatea de conducere, responsabilitatea, hotărârea, supunere față de superiori, patriotismul) sau puțin mai mică (disciplina, inițiativa, spiritul de cooperare, toleranța); din păcate, alături de ponderea mult mai mare a spiritului de sacrificiu – 32,6% - 49,8%, a rezistenței la efort – 31,8% - 37,8% sau a curajului – 37,1% - 41,1%, întâlnim o scădere îngrijorătoare a sociabilității – 22,0% - 15,4%, a capacității intelectuale !!! – 36,3% - 29,3%, a competenței – 39,3% - 33,3% și a culturii generale !!! – 10,6% - 6,4%.

Imaginea unui „bun ofițer” al armatei române, imagine formată prin contactul nemijlocit cu ofițeri din unitățile militare din garnizoană (în cazul cercetării din perioada iulie-august 2001) este înlocuită treptat (în cercetările ulterioare) cu o imagine artificială, preluată parcă din filmele de acțiune sau cărțile de același gen. Este dureros pentru un ofițer să constate că o categorie socioprofesională – ofițerii, altădată acceptată de la sine în elita intelectuală a țării este percepută astăzi ca fiind caracterizată doar prin capacități de conducere – 44,4%, patriotism – 44,3%, disciplină – 41,4%, curaj – 41,1%, spirit de sacrificiu – 49,8% și foarte puțin prin capacități intelectuale – 29,3%, competență – 33,3% sau cultură generală – 6,4%. Este ușor sesizabilă experiența limitată a tinerilor în materie de contacte nemijlocite cu personalul armatei, în general, și cu ofițerii, în special, tinerii, cel puțin, activând stereotipurile vehiculate în mediul (microgrupul) în care trăiesc.

Răspunsurile la *întrebarea nr. 4*, respectiv „Care sunt primele trei adjective care vă vin în minte atunci când încercați să caracterizați un ofițer din armata română?”, sunt prezentate pentru toate cele trei perioade, într-o scurtă analiză, în continuare.

Se observă, la cercetarea din iulie-august 2001, că adjectivele pot fi grupate astfel:

- *Prezența fizică* impresionează populația, ea atribuind adjective ca *chipeș, impunător (93), robust, athletic (90), înalt (78)*.

- *Buna pregătire profesională* este bine percepută, fiind nominalizată de 94 de ori.

- *Factorii intelectuali (inteligență și cultură generală)* sunt menționați de 102 ori.

- *Caracterul* este surprins atât în ipostaza lui valoroasă, cât și negativă. Ca aprecieri elogiative sunt menționate: curajul (107), seriozitatea (81), hotărârea (50), onestitatea (30); opinia publică sancționează însă îngâmfwarea (103) și alcoolismul (81). În fine, ofițerului i se atașează atributele de „manierat” și „amabil” (77).

Cercetarea din perioada aprilie-mai 2009 ne oferă diferențe notabile:

- *Prezența fizică* impresionează în continuare populația, dar în măsură mai mică *chipeș, impunător (72), robust, athletic (92), înalt (79)*.

- *Buna pregătire profesională* nu mai este atât de bine percepută, fiind nominalizată doar de 76 de ori.

- *Factorii intelectuali (inteligență și cultură generală)* sunt menționați doar de 82 de ori.

- *Caracterul*. Ca aprecieri elogiative sunt menționate în continuare: *curajul (100), seriozitatea (66), hotărârea (62), onestitatea (20)*, apar însă mai des atribute ca: *încrezut (107) și bețiv (112)*. În fine, ofițerului îi sunt atașate mai multe atribute de *manierat și amabil (46)*.

- Ca noutate, apar atribute ca: *vulgar (15), incult (13), corupt (8)*. Este din nou ușor sesizabilă experiența limitată a tinerilor în materie de contacte nemijlocite cu personalul armatei.

Cercetarea din perioada noiembrie 2011 – ianuarie 2012 oferă din nou o situație modificată față de cercetările anterioare:

- *Prezența fizică* impresionează în continuare populația: *chipeș, impunător (104 nominalizări față de 72 în cercetarea din 2009)*, dar nominalizările de tipul *robust, athletic* sau *înalt* nu se mai regăsesc la fel de des (92, respectiv 79 nominalizări în cercetarea din 2009/ 90, respectiv 78 nominalizări în cercetarea din 2001).

- *Buna pregătire profesională*, comparativ cu cercetarea din perioada aprilie-mai 2009, este mai des menționată, fiind nominalizată de 88 de persoane (față de 76), dar mai puțin decât în 2001 (94 de menționări).

- *Factorii intelectuali (inteligență și cultură generală)* sunt menționați doar de 79 de persoane (deștept – 58, cult – 21), comparativ cu 82 de menționări în 2009 și cu 102 menționări în 2001. Această degradare continuă a imaginii profesiei de

ofițer în percepția populației este întărită de creșterea alarmantă a numărului de menționări a atributului *incult* (0 menționări în 2001, 13 menționări în 2009 și 48!!! menționări în perioada 2011-2012).

- *Characterul*. Ca aprecieri elogiative sunt menționate în continuare: *curajul* cu 127 de menționări (față de 100 de menționări în 2009 și 107 menționări în 2001), *seriozitatea* cu 62 de menționări (față de 66 de menționări în 2009 și 81 de menționări în 2001) și *onestitatea* cu 20 de menționări (față de 20 de menționări în 2009 și 31 de menționări în 2001). *Hotărârea* nu a mai fost deloc menționată în cercetarea din 2011 - 2012 (față de 62 de menționări în 2009 și 50 de menționări în 2001) iar menționarea atributele de *manierat* și *amabil* a cunoscut o scădere dramatică, de la 77 de menționări în 2001, la 46 de menționări în 2009 și 37 de menționări în 2011-2012. După cum se poate observa, exceptând *curajul*, care a cunoscut o ușoară creștere, toate celelalte atribute pozitive (*seriozitatea*, *onestitatea*, *hotărârea*, *manierat* și *amabil*) au cunoscut o scădere permanentă a numărului de menționări. Tot o ușoară scădere a cunoscut și numărul de menționări a atributelor de: *încrezut* (81 de menționări în 2011 – 2012 față de 107 menționări în 2009 și 103 menționări în 2001) și *bețiv* (81 de menționări în 2011 – 2012 față de 112 menționări în 2009 și 81 de menționări în 2001).

- Atribute nementionate în 2001 și puțin menționate în 2009 capătă o pondere însemnată în cercetarea din perioada 2011 - 2012 (*vulgar* cu 15 de menționări în 2009 și 50 de menționări în 2011-2012 sau *corupt* cu 8 menționări în 2009 și 73!!! menționări în perioada 2011-2012).

- Ca noutate, apar atribute pozitive ca: *patriot* (100 de menționări), sau negative ca *profitor* (87 menționări), *brutal* (81 de menționări) și *nesimțit* (75 de menționări). Se poate observa că atribute pozitive ca *sever* (cu 106 menționări în 2001 și 140 de menționări în 2009) și *dur* (cu 103 menționări în 2001 și 121 de menționări în 2009) au dispărut în totalitate în cadrul cercetării din anul 2011 - 2012, fiind înlocuite de sintagma cu tentă negativă – *brutal*.

- În această avalanșă de atribute, în cazul cercetării din perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012, pot fi sesizate câteva direcții. Astfel, în structura răspunsurilor, pe primele 5 locuri sunt un număr de cinci atribute pozitive: *curajos* (127 de menționări), *chipeș/impunător* (104 menționări), *ordonat/disciplinat* (103 menționări), *patriot* (100 de

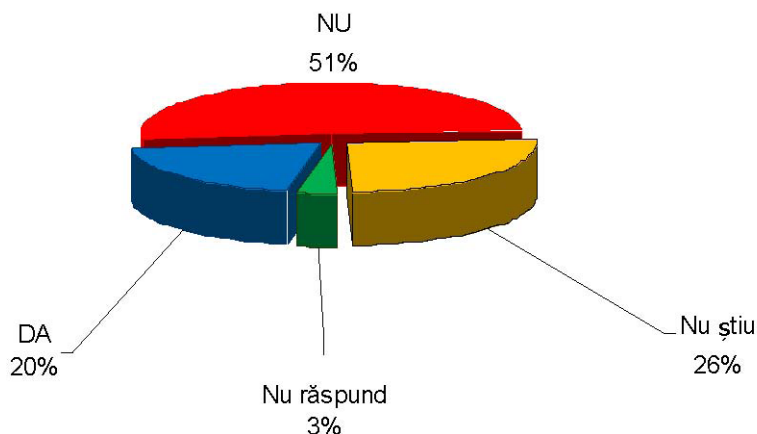
menționări) și *profesionist/instruit* (88 menționări). Urmează pe următoarele 5 locuri un pachet de 5 atribute negative: *profitor* (87 menționări), *bețiv* (81 menționări), *brutal* (81 menționări), *încrezut* (81 menționări) și *nesimțit* (75 de menționări), unele dintre ele nementionate în etapele cercetării sociologice desfășurate în anii anteriori. În continuare, se poate observa o alternanță de atribute pozitive și negative: *corupt* (73 de menționări), *serios* (62 de menționări), *deștept* (58 de menționări), *vulgar* (50 de menționări), *incult* (48 menționări) etc. Într-o concluzie parțială, se identifică două mari categorii de repondenți: o categorie care are informații extrem de puține despre profesia de ofițer, dar care le înlocuiește cu imaginea generală a militarului preluată din filmele de acțiune sau cărțile de același gen (*curajos*, *chipeș*, *ordonat*, *disciplinat*, *patriot*, *instruit*) și o categorie de repondenți cu informații reale la fel de subțiri, dar sensibilă la stereotipurile vehiculate de mass-media în campania purtată împotriva militarilor în rezervă și în retragere pe tema recalculării pensiilor militare. Indiferent de categoria din care face parte respondentul, este ușor de sesizat absența contactului direct cu personalul armatei în general și cu ofițerii în special, precum și erodarea imaginii militarului, în general, și profesiei de ofițer, în special.

În concluzie, consider că răspunsurile la întrebările 3 și 4 confirmă ipoteza numărul 5. „Contactul cetățenilor cu armata (direct sau indirect), are influențe pozitive asupra formării imaginii profesiei de ofițer”.

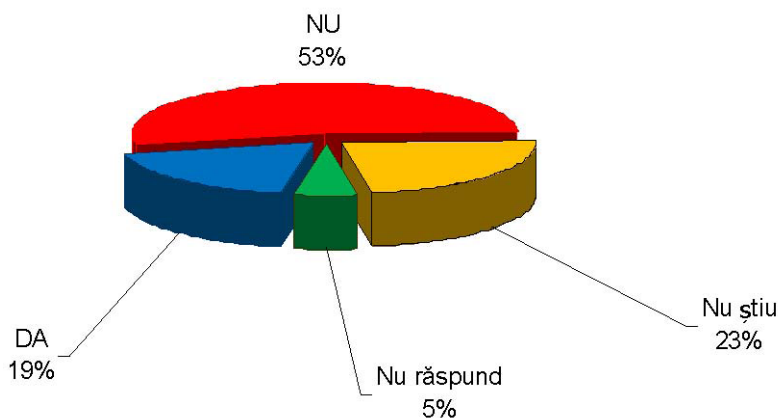
Răspunsurile la *întrebarea nr. 5*, respectiv „Doriți să urmați o instituție militară de învățământ pentru a deveni ofițer activ? / Doriți ca fiul/ fiica dumneavoastră să urmeze o instituție militară de învățământ pentru a deveni ofițer?”, sunt prezentate mai jos.

În cadrul cercetării din perioada iulie-august 2001, opțiunile celor care au răspuns sondajului pot fi grupate astfel (întrucât s-a urmărit doar identificarea opțiunilor favorabile pentru înscrierea la o instituție militară de învățământ pentru a deveni ofițer, în graficul de mai jos au fost cumulate răspunsurile DA, respectiv NU într-un singur grup):

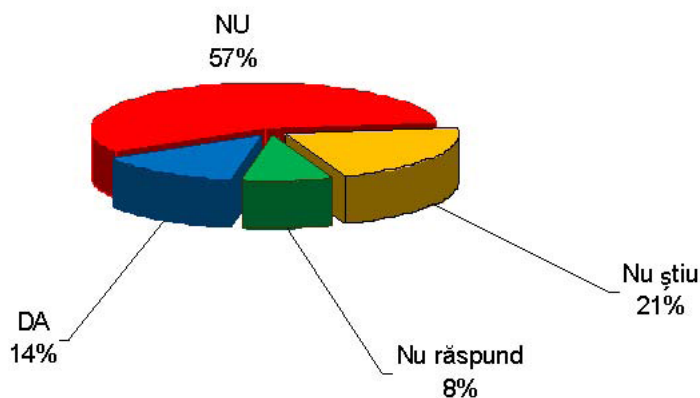
Se observă o diminuare constantă a răspunsurilor pozitive (20% în 2001, 19% în 2009 și numai 14% în 2011 - 2012) în paralel cu creșterea numărului răspunsurilor negative (50% în 2001, 51% în 2009 și 57% în 2011 - 2012). De asemenea,

Pentru cercetarea din perioada aprilie-mai 2009, opțiunile pot fi grupate astfel:

Opțiunile exprimate în cursul cercetării din perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012 se înscriu în trendul celorlalte răspunsuri, diagrama arătând astfel:

scade permanent numărul celor care răspund „NU ȘTIU” (26% în 2001, 23% în 2009 și 21% în 2011 - 2012), fiind în creștere numărul celor care nu doresc să răspundă (3% în 2001, 5% în 2009 și 8% în 2011 - 2012).

Din păcate, întrebarea nr. 5 are o anumită doză de ambiguitate, observată mai ales pe parcursul ultimelor două etape ale cercetării sociologice. Ea a permis persoanelor intervievate să abordeze răspunsul atât din perspectiva ideatică, respectiv

dorința de a deveni ofițeri, ei sau copiii lor, cât și din perspectiva rațională, respectiv posibilitatea reală de a deveni ofițer.

Răspunsurile la întrebarea nr. 6 și întrebarea nr. 7 din chestionar nu au mai fost analizate în acest articol, dar anumite concluzii au fost inserate pentru formularea anumitor concluzii.

În zece ani de zile s-au produs schimbări majore în privința prestigiului și a imaginii *profesiei de ofițer*. Graficele ne arată foarte clar diferența de

percepție asupra profesiei de ofițer dintre cercetarea din perioada iulie-august 2001 (media 5,50), cea din perioada aprilie-mai 2009 (media 8,60) și cea din perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012 (media 9,80).

Datele cercetării din perioada iulie - august 2001 indică faptul că profesia de ofițer era cotată foarte bine (fiind devansată doar de profesia de medic, cu o medie de 3,60 și de profesia de avocat cu o medie de 4,90, fiind la egalitate cu cea de profesor), devansând profesiile de inginer (media 8,60), funcționar bancar (media 8,10), aviator (media 8,80), antreprenor (media 9,80) sau agent de bursă (media 9,50).

După opt ani, imaginea profesiei de ofițer este una puțin peste medie (media 8,60), fiind devansată nu numai de profesiile de medic (media 4,10) și avocat (media 6,00), dar și de profesiile de profesor (media 6,05) și funcționar bancar (media 7,40), fiind foarte aproape de profesiile de aviator (media 8,80) și polițist (media 8,60).

După aproximativ încă trei ani, profesia de ofițer ocupa în opțiunile participanților la cercetare abia locul 10 din 16, cu media 9,80, fiind devansată de profesiile de avocat (media 3,80), medic (media 4,50), profesor (media 5,30), aviator (media 7,50), funcționar bancar (media 7,50), agent de asigurări (media 7,80), polițist (media 8,70), inginer (media 9,50) și agent de bursă (media 9,70). După cum se poate observa, profesia de ofițer a fost depășită atât de profesii care asigură venituri mai mari (medic, avocat, aviator, funcționar bancar, agent de bursă), cât și de profesii cu venituri echivalente (polițist) sau chiar mai mici (profesor).

Apreciez că răspunsurile la întrebările numărul 5, 6 și 7 confirmă ipoteza numărul 3 – „Creșterea standardului de viață al populației are o influență negativă asupra atractivității profesiei de ofițer” și ipoteza numărul 4 – „Diminuarea veniturilor personalului din armată, similar tuturor categoriilor de personal bugetar, are o influență negativă asupra atractivității profesiei de ofițer”.

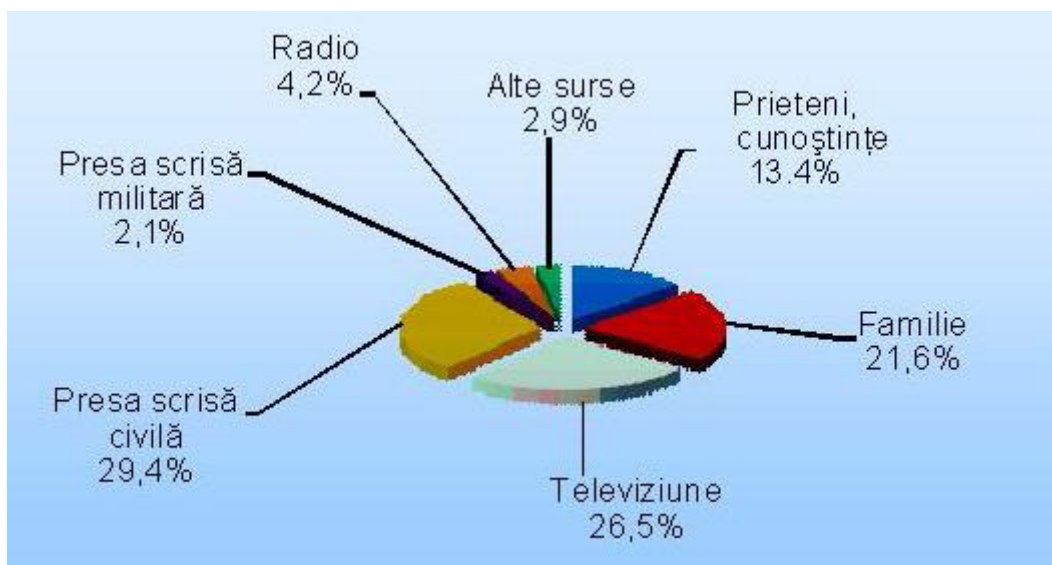
Răspunsurile la întrebarea nr. 8, „De unde ați aflat cele mai multe informații despre profesia de ofițer?”, obținute în cadrul cercetării din perioada iulie-august 2001 sunt prezentate în graficul următor.

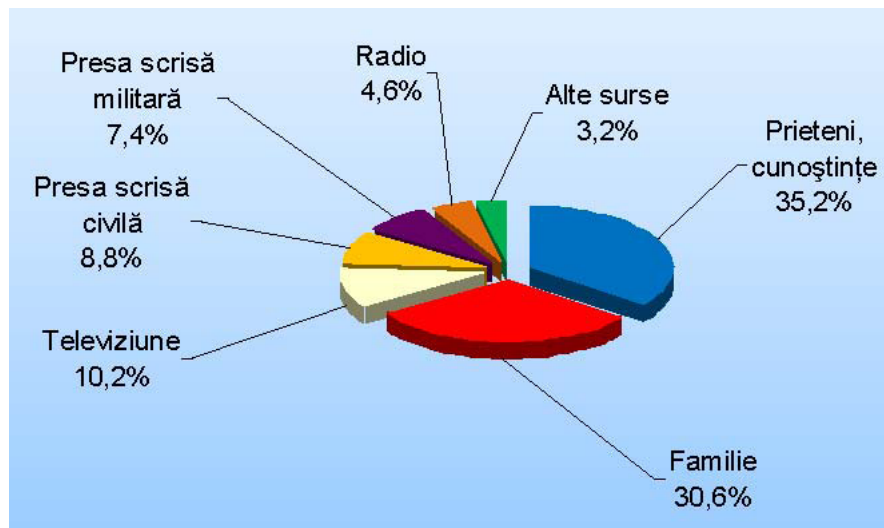
Prezența în localitate a mai multor unități militare, având un mare număr de cadre militare, salariați civili, militari angajați pe bază de contract și militari în termen încorporați pe plan local determină ca majoritatea informațiilor despre armată, în general, și profesia de ofițer, în special, să fie obținute din cercul de prieteni, cunoștințe sau din familie.

Prin desființarea unităților militare și mutarea personalului în alte garnizoane, contactul nemijlocit cu armata s-a redus considerabil, iar majoritatea informațiilor vor fi obținute din alte surse.

Centralizarea răspunsurilor la întrebarea nr. 8, în cadrul cercetării din perioada aprilie-mai 2009 arată astfel:

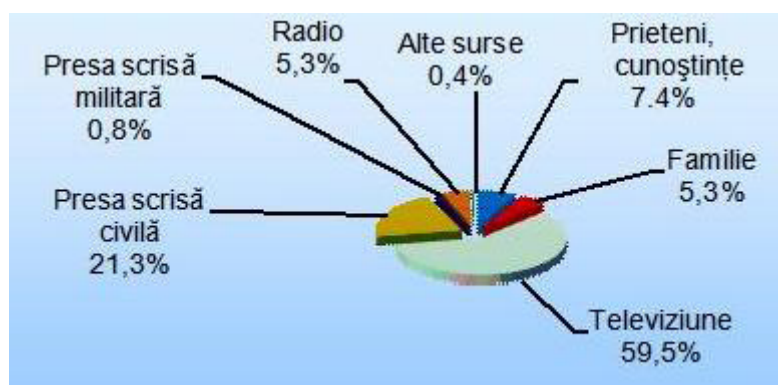
După cum se observă, a scăzut ponderea cercului de prieteni și cunoștințe (de la 35,2% la 13,4%), a familiei (de la 30,6% la 21,6%) și a presei militare scrise (de la 7,4% la 2,1%) și a crescut ponderea televiziunii (de la 10,2% la 26,5%) și a presei scrise civile (de la 8,8% la 29,4%).

Centralizarea răspunsurilor la întrebarea nr. 8, în cadrul cercetării din perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012, este prezentată în graficul următor.

Extinderea rețelelor de cablu și televiziune, apariția unor noi posturi de televiziune, acoperirea de către reporterii posturilor de televiziune a întregii game de evenimente, aducerea la cunoștința publicului larg a evenimentului aproape simultan cu producerea acestuia au determinat, după cum se poate observa

pe grafic, impunerea televiziunii ca principală sursă de informații în 2012).

Mai puțin presa civilă scrisă, care și-a păstrat, deși în scădere (8,8% în perioada iulie-august 2001, 29,4% în perioada aprilie - mai 2009 și 21,3% în perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012) poziția de sursă importantă de informații în domeniul menționat și radioul, cu o relativă stabilitate (4,6% în perioada iulie-august 2001, 4,2% în perioada aprilie - mai 2009 și 5,3% în perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012), toate celelalte surse de informații au cunoscut o scădere dramatică: presa scrisă militară aproape a dispărut, cu numai 0,8% (de la 7,4% în perioada iulie-august 2001 și 2,1% în perioada aprilie - mai 2009), iar ponderea familiei (30,6% în perioada iulie-august 2001, 21,6% în perioada aprilie - mai 2009 și numai 5,3% în perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012) și a cercului de prieteni și cunoștințe (35,2% în perioada iulie-august 2001, 13,4% în perioada

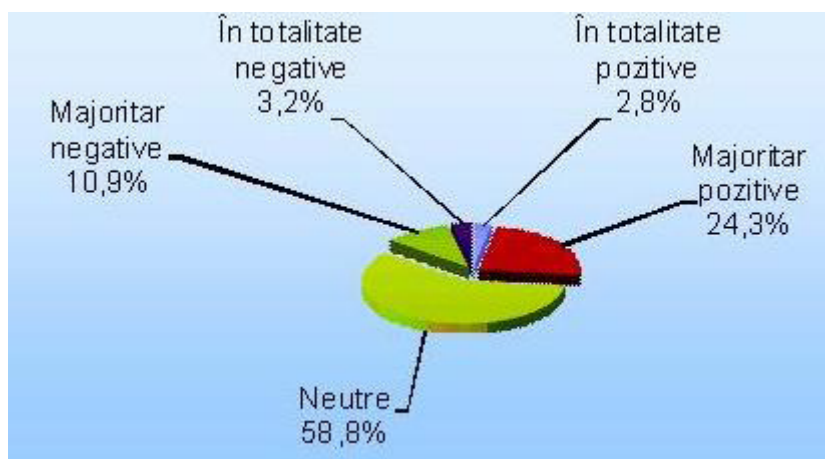
aprilie - mai 2009 și 7,4% în perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012) au cunoscut o scădere dramatică.

În aceste condiții, când contactul direct dintre cetățeni și personalul armatei devine sporadic, majoritatea (practic, toate) informațiilor provin din mass-media, iar formarea unei imagini pozitive sau negative a profesiei de ofițer poate depinde de multe ori de opinia sau poziția unor formatori de opinie.

Răspunsurile la ultima întrebare, întrebarea nr. 9, referitoare la caracterul informațiilor prezentate în mass-media, pot fi sintetizate astfel:

Majoritatea populației participantă la cercetarea sociologică aprecia că mass-media sunt imparțiale (procent de 58,8%), procentul celor care considerau că mass-media reflectă cu prioritate aspectele negative fiind destul de redus (majoritar negative – 10,9%, în totalitate negative – 3,2%).

- perioada iulie-august 2001

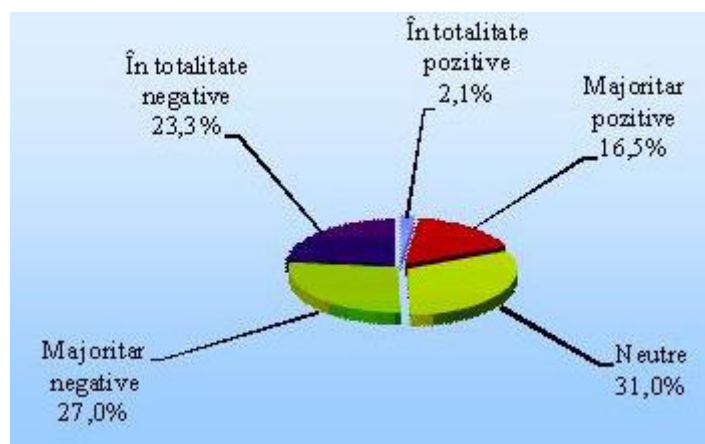

Aproximativ un sfert din respondenți consideră că mass-media prezintă în special aspectele pozitive din armată (majoritar pozitive – 24,3%, în totalitate pozitive – 2,8%).

După articolele negative la adresa armatei, în general, și a unor ofițeri și generali în special, apărute majoritar în presa locală, dar și în unele cotidiene centrale, procentul celor care considerau că mass-media reflectă cu prioritate aspectele negative a crescut semnificativ.

Fără a face o analiză, se poate observa creșterea alarmantă a respondenților care apreciază că presa prezintă, în totalitate sau majoritar, informații negative (3,2% în totalitate negative și 10,9% majoritar negative în perioada iulie - august 2001, respectiv 23,3% în totalitate negative și 27,0% majoritar negative în perioada aprilie - mai 2009), numărul celor care apreciază că presa prezintă în totalitate sau majoritar informații pozitive suferind o diminuare medie (în total 27,1% în perioada

- perioada aprilie-mai 2009

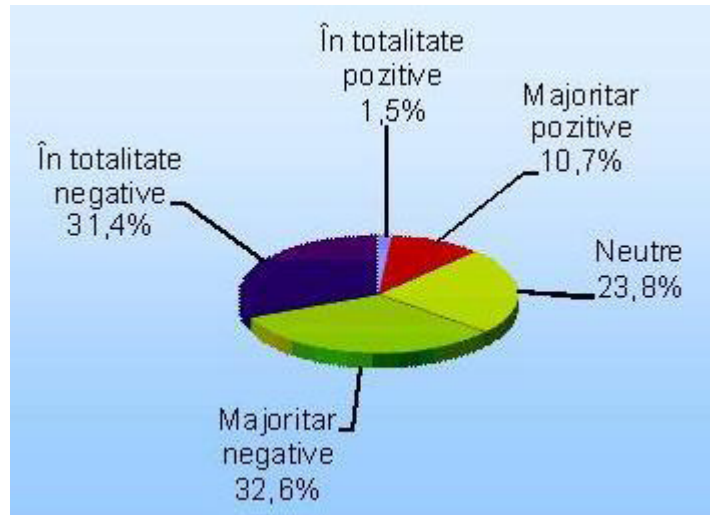
iulie-august 2001, respectiv un total de 18,6% în perioada aprilie - mai 2009).

Centralizarea răspunsurilor la întrebarea nr. 9, în cadrul cercetării din perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012, se prezintă astfel:

După cum se poate observa, cele trei etape ale cercetării sociologice evidențiază o creștere constantă a respondenților care apreciază că presa prezintă, în totalitate sau majoritar, informații negative (în total 14,1% în perioada iulie-august 2001, 50,3% în perioada aprilie - mai 2009 și 64% în perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012),

în paralel cu diminuarea numărului celor care apreciază că presa prezintă în totalitate sau majoritar informații pozitive (27,1% în perioada iulie-august 2001, 18,6% în perioada aprilie - mai 2009 și 12,2% în perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012) și a celor care apreciază că presa prezintă informații neutre (58,8% în perioada iulie-august 2001, 31% în perioada aprilie - mai 2009 și 23,8% în perioada noiembrie 2011 - ianuarie 2012).

Atât creșterea cu 13,7% în numai doi ani (între aprilie și mai 2009 și noiembrie 2011 - ianuarie 2012) a numărului respondenților care

apreciază că presa prezintă în totalitate sau majoritar informații negative, cât și procentul de 64% din totalul respondenților care au această opinie este greu de explicat și de contracarat. În condițiile când cele mai dese relatări despre instituția militară sunt favorabile și se referă la sacrificiile făcute în teatrele de operații din Irak, Balcani sau Afganistan, iar rarele informații negative sunt punctuale, fără un impact mediatic important, singura explicație pentru această opinie este intensă campanie mediatică (dusă de mai multe posturi de televiziune cu largul concurs al multor personalități publice), dusă în ultima parte a anului 2010 și începutul anului 2011 (campania a cunoscut o ușoară destindere în a doua parte a anului 2011) împotriva personalului militar activ și în rezervă.

Apreciez că răspunsurile la întrebările numărul 8 și numărul 9 confirmă ipoteza numărul 6: „Mass-media și opinia personalităților publice au o influență deosebită în formarea unei imagini pozitive sau negative a profesiei de ofițer”.

NOTE:

1 În același timp, menționez că cercetarea sociologică cu tema „Diferențe culturale între armată și societatea românească”, desfășurată în perioada septembrie-decembrie 2003, de către grupul de sociologi militari europeni ERGOMAS, a constatat că există o diferență mare între opiniile militarilor și civililor referitoare la imaginea publică a militarului.

BIBLIOGRAFIE

- Burloiu P., *Managementul Resurselor Umane*, Editura Lumina Lex, București, 2001.
- Chelcea S.; Mărginean, I.; Cauc, I., *Cercetarea sociologică*, Editura Destin, București, 1998.
- Cracsner E. C-tin., *Elemente de psihologie militară*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003.
- Constantin T., Constantin A., *Managementul resurselor umane: ghid practic și instrumente*, Editura Institutul European, Iași, 2002.
- Manolescu A., *Managementul resurselor umane*, Editura R.A.I.-Imprimeria „Coresi”, București, 1998.
- Moscovici S., *Psihologia socială sau Mașina de fabricat zei*, Editura Polirom, Editura Universității „Al.I. Cuza”, Iași, 1999.
- Neculau A., *Reprezentările sociale*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- Pitariu D.H., *Managementul resurselor umane, măsurarea performanțelor profesionale*, Editura All, București, 1994.
- Pușcașu P., *Probleme actuale ale managementului resurselor umane în armată*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2003.
- Traian Herseni, *Sociologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
- Sava I.N., Tibil Gh., Zulean M. (coord.), *Armata și societatea; culegere de texte de sociologie militară*, Editura INFO-TEAM, București, 1998.
- Sava I.N., *Forțele armate și societatea-suport de curs*, Universitatea din București, Facultatea de sociologie și asistență socială, București, 2004.